

Göteborgs Stads stöd till personer som vårdar eller stödjer en närstående

Riktlinje för anhörigstöd

Innehåll

Syfte och mål	3
Syfte.....	3
Mål	3
Målgrupp för riktlinjen	3
Lagstiftning	3
Socialtjänstlagen	3
Hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen	3
Barnperspektiv	4
Nationella föreskrifter och vägledning	5
Lokala styrdokument	5
Nämndernas ansvar	5
Anhörigperspektiv	5
Kompetens	6
Samverkan.....	6
Inventera behov	7
Kommunikation	7
Omvärldsbevakning.....	7
Uppföljning/utvärdering	7
Resurser.....	7
Taxor och avgifter.....	7
Stöd till den anhörige enligt socialtjänstlagen	8
Målgrupp för anhörigstöd enligt SoL	8
Indirekt och direkt anhörigstöd	8
Stöd till den närstående enligt socialtjänstlagen	9
Avlösning	10
Hemvårdsbidrag	10
Stöd till anhörig enligt hälso- och sjukvårdslagen	11
Målgrupp för anhörigstöd enligt HSL	11

Syfte och mål

Anhörigvård är ett frivilligt åtagande för den anhörige. Varje situation är unik och utgångspunkten är att den anhörige själv avgör hur stort ansvar han eller hon vill ta för att vårda, bistå, stödja en närstående.

Syfte

Syftet med stödet till anhöriga är att minska fysisk och psykisk belastning. Den anhörige kan genom stödet få en förbättrad livssituation samtidigt som risken att drabbas av ohälsa minskas.

Mål

Göteborgs stad ska ha ett likvärdigt och brett utbud av stöd till anhöriga för att kunna tillgodose grupper och individers olika behov.

Invånare i Göteborgs Stad som vårdar och stödjer närstående ska erbjudas ett jämlikt, likvärdigt och individuellt stöd.

Målgrupp för riktlinjen

Riktlinjen ska användas i de verksamheter inom stadsdelsnämnderna och social resursnämnd där medarbetare möter personer som vårdar eller stödjer närstående.

Lagstiftning

Enligt 2 kap. 2§ i kommunallagen ska kommuner och landsting behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Detta innebär att det inte är tillåtet att särbehandla vissa kommunmedlemmar på annat än objektiv grund. För Göteborgs Stad innebär det att det stöd som erbjuds anhöriga ska vara likvärdigt i hela kommunen.

Socialtjänstlagen

Enligt 5 kap. 10 § socialtjänstlagen (SoL) ska socialnämnden ”erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder”. Propositionen 2008/09:82, [Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående](#), utgör förarbetena till skrivningarna kring anhörigstöd i socialtjänstlagen.

Skrivningen i 5:e kapitlet SoL innebär en skyldighet för Göteborgs Stad att erbjuda stöd till personer som vårdar och stödjer men innebär ingen individuell rättighet till stöd. Direkt anhörigstöd ges antingen som service eller beviljas som en behovsbedömd insats enligt 4 kap. 1 § SoL.

Hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen

Hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa. Det innebär att den kommunala hälso- och sjukvården i förebyggande syfte ska uppmärksamma anhöriga som riskerar att drabbas av ohälsa på grund av att de vårdar eller stödjer en närstående. Enligt 2c § hälso- och sjukvårdslagen (HSL) ska hälso- och sjukvården arbeta för att förebygga ohälsa. Den som vänder sig till hälso- och sjukvården ska när det är lämpligt ges upplysningar om metoder för att förebygga sjukdom eller skada.

Enligt 2 g § HSL samt 6 kap. 5 § andra och tredje styckena patientsäkerhetslagen (PSL) ska hälso- och sjukvården särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd när förälder eller annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med;

- har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning
- har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
- missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel eller
- oväntat avlider

Hälso- och sjukvårdslagen gäller för den kommunala hälso- och sjukvården samt inom vissa delar av skolan eftersom den medicinska grenen av elevhälsan utgörs av hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Barnperspektiv

All verksamhet som rör barn ska vila på de grundläggande bestämmelserna i gällande lagstiftning och i FN:s barnkonvention. Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade. Barnperspektivet innebär att man ska göra en analys av konsekvenserna för barnet både i ett långt och kort perspektiv. Konventionens anda ska ligga till grund för tolkningen av barnets bästa. Barn är individer med egna känslor och vilja som har både politiska och medborgerliga rättigheter men som också behöver ett särskilt skydd. För att säkerställa att barnets bästa alltid uppmärksammas ska alla beslut som rör barn genomsyras av ett barnperspektiv.

Socialtjänstlagen

Målgruppen för anhörigstöd enligt 5 kap, 10 § SoL är anhöriga över 18 år. Det förekommer att barn under 18 år ger omfattande hjälp och stöd till föräldrar eller syskon. Socialtjänsten har ett ansvar för barns förhållanden och ska enligt 5 kap. 1 § SoL verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialtjänsten ska, i nära samarbete med hemmen, främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom. Socialtjänsten ska särskilt uppmärksamma och följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling och i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. Detta kan t.ex. innebära insatser för att barn och unga ska kunna befrias från omsorgsansvar som inte är rimligt i förhållande till deras ålder och mognad.

Föräldrar och unga kan själva ansöka om stöd från socialtjänsten. Socialtjänsten ska i alla delar av sin verksamhet ha ett barnperspektiv och uppmärksamma barn och unga som anhöriga.

I skriften [Barn som anhöriga](#) sammanfattar Socialstyrelsen barns och ungas grundläggande behov som anhöriga i följande punkter utifrån forskning om skyddsfaktorer:

- välfungerande socialt nätverk – gärna en stödjande vuxen utöver föräldrarna
- att kunna tala om sin oro och sina upplevelser
- kamratnätverk och egna fritidsintressen
- stöd i skolarbetet, t.ex. med läxläsning
- att föräldrarna får den hjälp och det stöd de behöver
- trygga relationer i familjen.

Hälso- och sjukvårdslagen

Hälso- och sjukvården har enligt hälso- och sjukvårdslagen ett särskilt ansvar när en förälder oväntat avlider. Enligt förarbetena till lagen omfattar bestämmelsen även de fall då en förälder eller annan vuxen avlider på grund av allvarlig fysisk sjukdom eller skada och det är väntat. Det är varje barns rättighet att bli uppmärksammat och få det stöd och hjälp som hen behöver i en sådan utsatt situation.

Situationen när ett barn mister ett syskon kan vara väl så allvarlig, men ingår inte i ansvaret enligt denna paragraf i hälso- och sjukvårdslagen. Det finns inget hinder att hälso- och sjukvården har uppmärksamhet och fokus på barns behov även då syskon avlider. Rutiner och samverkan som rör situationen då en förälder avlider kan till stor del vara tillämpliga även då det gäller syskon.

Nationella föreskrifter och vägledning

Som stöd för kommunernas arbete med anhörigstöd har Socialstyrelsen gett ut ett flertal dokument som stöd för arbetet:

- [Stöd till anhöriga i form av service eller behovsprövad insats](#), meddelandeblad år 2010
- [Stöd till anhöriga](#), vägledning år 2013
- [Hälso- och sjukvårdens ansvar för information, råd och stöd till vissa barn under 18 år](#), meddelandeblad år 2010
- [Barn som anhöriga](#), kunskapssammanställning år 2013

Lokala styrdokument

Göteborgs Stads budget är det övergripande och överordnade styrdokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser. Budgetens roll är att inom de ekonomiska ramarna och gällande lagstiftning ange kommunfullmäktiges prioriterade mål och inriktningar. Prioritering av mål och områden för uppföljning sker i fullmäktiges årliga budgetbeslut.

Utöver lagstiftning har kommunfullmäktige i Göteborgs Stad fattat följande beslut som rör stöd till anhöriga;

- [Regler om hemvårdsbidrag](#)
- [Riktlinjer för prioriteringsordning gällande verkställighet av särskilt boende och korttidsplatser inom äldreomsorg](#) (avlösning av anhörig)
- Avgiftsfri avlösning i hemmet enligt socialtjänstlagen

Nämndernas ansvar

Alla medarbetare som i sitt arbete möter anhöriga ska ha ett anhörigperspektiv och ett stödjande förhållningssätt. Utifrån riktlinjen bör nämnderna tydliggöra medarbetares roller, ansvar och uppdrag samt identifiera utvecklingsområden.

Anhörigperspektiv

Medarbete inom socialtjänst och hälso- och sjukvård i Göteborgs Stads ska ha ett tydligt anhörigperspektiv.

Att ha ett anhörigperspektiv innebär att verksamheterna ska:

- samverka med anhöriga
- erbjuda anhöriga att delta i utredning, om den enskilde samtycker
- ta hänsyn till anhörigas synpunkter vid bedömning och utförande
- utreda anhörigas behov och informera om kommunens stöd
- hålla regelbunden kontakt och följa upp stödinsatserna
- se till att sjukvården och socialtjänsten samverkar

All personal i socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens verksamheter som möter anhöriga ska uppmärksamma dem och bemöta dem på ett bra och respektfullt sätt. Verksamheterna bör samarbeta med anhöriga så att de blir delaktiga. Den anhöriges behov ska uppmärksammas och medarbetarna ska vid behov hänvisa till annan profession.

Kompetens

Nämnderna ska säkerställa att medarbetare inom verksamheterna som möter anhöriga har god kunskap gällande vad det innebär att ha ett anhörigperspektiv. Det ska finnas god kompetens i verksamheterna om anhörigas speciella levnadsvillkor och situation.

Behov av kompetensutveckling för medarbetare och chefer om anhörigas situation och former för anhörigstöd ska omhändertas i verksamheternas kompetensutvecklingsplaner.

Samverkan

Samverkan syftar till att öka medinflytande för närstående och anhöriga och kan ske ur flera perspektiv och nivåer. Nämnderna ska möjliggöra och skapa en god samverkan när det gäller anhörigstöd såväl inom nämnden som med andra nämnder, huvudmän samt intresseorganisationer.

Samverkan med andra huvudmän

Det är viktigt att samordna insatser och aktiviteter med andra huvudmän som också erbjuder stöd till anhöriga. En väl utvecklad samverkan med sjukvården kan bidra till att anhöriga får det stöd de behöver tidigt i sin process.

De samverkansstrukturer som är upparbetade i staden ska användas, t ex Samverkan kommuner och sjukvård i Göteborgsområdet samt dess närområdessamverkan, NOSAM. Nämnderna ska bidra så att samverkan utvecklas i riktning att ge bästa möjliga stöd till anhöriga.

Samverkan kan ske via informationsutbyte mellan olika aktörer om olika stödformer och hänvisningar till varandra för att komplettera varandras utbud.

Andra huvudmäns ansvar

Det anhörigstöd som Göteborgs Stad ska erbjuda enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen är en del av det sammantagna stöd som anhöriga behöver. För att den anhöriges totala situation ska fungera behövs ofta stöd från fler instanser så som regionens hälso- och sjukvård (inkl. Habilitering & Hälsa), försäkringskassan med flera.

Exempelvis har den anhörige möjlighet att söka ledighet för närståendevård och den närstående kan ansöka om vårdbidrag hos försäkringskassan.

Samverkan med föreningar och intresseorganisationer

Samverkan med föreningar och intresseorganisationer kring anhörigstöd kan ske genom stadens struktur för samråd på lokal nivå, pensionärsråd och råd för funktionshinderfrågor. Nämnderna ska även bjuda in och medverka till samverkan med andra aktörer.

Föreningar och intresseorganisationer kan erbjuda hjälp och stöd till anhöriga både individuellt och i grupp.

Inventera behov

Nämnderna ansvarar för att det i verksamheten finns god kännedom om anhöriga och deras situation samt vilket behov av stöd som de efterfrågar.

Kommunikation

Nämnderna ansvarar för att det utvecklas strategier för att nå ut med information om stadens anhörigstöd till kommuninvånarna.

Samlad information om stadens anhörigstöd ska finnas på Göteborg Stads hemsida. Stadens kontaktcenter ska kunna svara på generella frågor kring Göteborgs Stads anhörigstöd. Respektive nämnd ansvarar för att det finns specifik information om vilket stöd som kan erbjudas samt hur man får tillgång det.

Omvärldsbevakning

Forskning och utveckling av kunskap kring anhörigas situation ska utgöra grund för nämndernas utveckling av anhörigstödet.

Uppföljning/utvärdering

Det anhörigstöd som erbjuds ska regelbundet och systematiskt följas upp och utvärderas för att säkra effekten av nämndernas insatser.

Resurser

Nämnderna ska avsätta resurser för arbetet med att stödja anhöriga. Samverkan mellan stadsdelsnämnder i exempelvis anhörigcentrum kan leda till ett effektivt resursnyttjande och ett större utbud för stadens invånare samt en ökad möjlighet till likvärdigt stöd till anhöriga inom Göteborgs Stad.

Taxor och avgifter

Kommunfullmäktige beslutar om avgifter för de insatser som är avgiftsbelagda. Övrigt stöd som erbjuds är avgiftsfri. Den anhörige betalar normalt sina egna omkostnader för insats/aktivitet.

Stöd till den anhörige enligt socialtjänstlagen

Målgrupp för anhörigstöd enligt SoL

Personer som vårdar eller stödjer (anhöriga)

Personer som är över 18 år och vårdar eller stödjer en närstående. Personen kan vara en anhörig eller annan person. Med annan person menas någon utanför familjekretsen t.ex. en vän eller granne. Personer som vårdar och stödjer närstående befinner sig i olika livssituationer och har olika förutsättningar att ge stöd.

Vem är närstående?

Närstående kallas den person som tar emot omsorg, vård och stöd. Den närstående kan exempelvis vara en vuxen eller ett barn med;

- psykisk funktionsnedsättning eller långvarig psykisk ohälsa
- fysisk funktionsnedsättning eller långvarig fysisk sjukdom
- utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning
- missbruks- eller annan beroendeproblematik

Indirekt och direkt anhörigstöd

Anhöriga som vill stödja, hjälpa eller vårda en närstående ska erbjudas olika former av stöd. Stödet ska, så långt det är möjligt, planeras och utföras i samråd med den anhörige och dennes närstående. Stödet ska vara flexibelt och av god kvalitet och vara till nytta för både den anhörige och dennes närstående. Insatserna ska utformas så att det underlättar för den anhörige både fysiskt, psykiskt och socialt.

Utifrån verksamheternas inriktning och målgrupp ska anhöriga ges erkännande, bemötas med respekt och ses som en resurs.

Medarbetare ska tillfråga den närstående om hen har en anhörig som är särskilt betydelsefull. Den närstående ska informeras om vikten av att hens anhörige vid behov får relevant stöd. Den närstående har möjlighet att ge samtycke till samverkan och informationsutbyte mellan den anhörige och aktuella medarbetaren. Ett sätt att stödja den anhörige kan exempelvis vara att medarbetare efterfrågar den anhöriges och den närståendes beskrivningar i form av så kallade levnadsberättelser.

En insats i form av exempelvis avlösning kan aldrig beviljas mot den närståendes vilja och det är därför alltid den närstående som ansöker om denna form av bistånd/insats.

Indirekt anhörigstöd

Det bästa anhörigstödet är en god vård och omsorg. Göteborgs Stads verksamhet som bedrivs enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen ska vara av god kvalitet och erbjuda flexibla lösningar för att på bästa sätt bidra till ett gott stöd för den anhörige.

Direkt anhörigstöd

Stöd till anhöriga kan ges dels som service eller information och dels individuella behovsbedömda insatser enligt 4 kap. 1 § SoL.

Stödinsatserna ska vara av förebyggande och hälsofrämjande karaktär för att bidra till att bevara och främja den anhöriges hälsa. Stödet ska också leda till att den anhörige kan känna trygghet och få en bibehållen eller ökad livskvalitet. Det stöd som erbjuds ska, där det är möjligt, vara grundad i evidensbaserad praktik.

Service, utbildning och information

Stöd som kommunal service innebär, i detta sammanhang, ett erbjudande om generellt utformade tjänster. Stödet ska vara tillgängligt för alla utan föregående biståndsbedömning. Stöd som erbjuds som kommunal service ska, enligt kommunallagen, vara likvärdigt i hela kommunen.

Stadsdelsnämnderna ska erbjuda;

- information
- råd och vägledning
- utbildning/föreläsningar
- verksamhet/aktiviteter för anhöriga exempelvis café/cirklar/träffar med varierande innehåll utifrån behov
- stödsamtal, enskilt eller i grupp

Information

Stadsdelarna ska informera, ge råd och vägleda om det anhörigstöd som finns att tillgå i staden och hos andra aktörer. Informationen ska göras tillgänglig så att anhöriga oavsett språk eller andra svårigheter kan ta del av den.

Stödsamtal

De stödsamtal som socialtjänsten erbjuder är ett möte mellan två eller flera personer med syfte att ge den anhörige råd, stöd och information. Ett stödsamtal kan ges av exempelvis stödassistent, undersköterska, socialsekreterare eller av en anhörigkonsulent. Vid behov av behandling och terapi hänvisas till annan huvudman.

Individuellt behovsbedömda insatser

Vid behov av individuella insatser görs ansökan i den stadsdel eller kommun där hen är bosatt. Ansökan som inkommer till Göteborgs Stads socialtjänst ska hanteras enligt gällande socialtjänstprocess. Om den närstående är aktuell inom någon av socialtjänstens verksamheter (individ- och familjeomsorg, funktionshinder eller äldreomsorg) i samma stadsdel är det lämpligt att den anhöriges ansökan handläggs på samma enhet.

Ett exempel på ett individuellt bistånd är stödsamtal utöver vad som erbjuds i det generella utbudet.

Stöd till den närstående enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

När den anhörige har behov av återhämtning och därmed behov av någon form av avlösning kan den närstående ansöka om det stöd hen behöver för att ersätta stödet från den anhörige.

Stödet bör utformas flexibelt så att det långsiktigt möjliggör för den anhörige att fortsätta att ge det stöd hen vill och kan. Den anhörige kan exempelvis erbjudas återhämtning genom att den närstående beviljas dagverksamhet, hemtjänst, boendestöd, korttidsvistelse eller avlösning.

Avlösning

Avlösning i hemmet enligt SoL

Efter individuellt beslut ska avlösning erbjudas i hemmet dygnet runt, såväl vardag som helgdag. Avlösning ska erbjudas som en regelbunden insats eller vid oförutsedda situationer.

Avlösning i hemmet beviljas som bistånd enl. 4 kap. 1 § SoL. Det är den närstående som beviljas insatsen. Insatsen beviljas efter utredning och individuell bedömning. Avlösningen ska vara individuellt anpassad och av god kvalitet.

Avlösning i hemmet enligt socialtjänstlagen är avgiftsfri i Göteborgs stad.

Avlösarservice enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Avlösarservice beviljas enligt gällande lagstiftning och antagna riktlinjer

Hemvårdsbidrag

Hemvårdsbidrag prövas och beviljas enligt 4 kap. 2 § SoL inom ramen för kommunens generellt inriktade sociala verksamhet. Hemvårdsbidrag är ett kommunalt bidrag som fastställts av Göteborgs kommunfullmäktige. Hemvårdsbidrag kan utgå till person som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring och som vårdas av anhöriga i hemmet. Som anhörig i detta sammanhang räknas även vänner och grannar. [Regler om hemvårdsbidrag.](#)

Enligt stadens regler för hemvårdsbidrag bör den anhörige erbjudas en individuell planering av det stöd som kan erhållas samt hur den anhöriges behov av avlösning ska tillgodoses d.v.s. en stödplan. Det är lämpligt att den anhörige erbjuds en egen kontaktperson till vilken den anhörige kan vända sig och få personligt stöd. Denna kontaktperson kan vara en handläggare eller dylikt.

Stöd till anhörig enligt hälso- och sjukvårdslagen

Målgrupp för anhörigstöd enligt HSL

Barn och unga upp till 18 år som har behov av information, råd och stöd när förälder eller annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med;

- har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
- har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
- missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel eller
- oväntat avlider

Direkt anhörigstöd

Information till barn om förälders eller annan vuxens tillstånd ges vanligtvis av den enhet som vårdar personen.

Medarbetare inom den hälso- och sjukvård som bedrivs i Göteborg Stad ska försäkra sig om att barnet fått det råd och stöd som barnet är i behov av samt information om föräldrarnas situation.

I de fall då barnet inte fått information, råd eller stöd ska det ges skyndsamt. Det kan bli aktuellt att motivera och stödja föräldrarna att ta kontakt med socialtjänsten eller stödinsatser som kan finnas inom andra delar av hälso- och sjukvården som riktar sig till barn.

Vid oro för barnets situation ska en anmälan göras till socialtjänsten. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen.